

גליון 2 - המלאכות האסורות בשביעית

לבני הישיבה שליטי"א

הנה קרבה שנת השבע, ואף אנו מתקרבים לנותן התורה, ובכן ביתר עוז נעסוק בהגדרת ומהות איסורי המלאכה בשביעית

- *לְבַנּוֹת וּלְבָנוֹתֶיךָ מִכָּל יוֹם שֶׁל יוֹמֵי הַיְיּוּסֵאלִים שְׁבִיעִית - אִם לֹא־חָפַץ אִרְחוּת צְרֵפְרִים*
- *הַיּוֹם הַזֶּה הָיָה הַבְּאִיָּה שֶׁיִּסְרוּ סוּרֵי אֲסִיס*

קצירה ובצירה

1. מהו קצירה ומהו בצירה?
2. מה הטעם שהתורה ציינה רק שתי פעולות אלו?
3. מהו אב ומהו תולדה במלאכות שביעית?
4. האם איסורי המלאכה הם על האדם או שיש חובה שהקרקע תשבות וכל המלאכות אסורות אפילו ע"י גוי?

מקורות

1. מקרא - ויקרא כה, פסוק ה'
2. משנה - משנה מסכת שביעית פרק ח משנה ו

תאנים של שביעית אין קוצין אותן במקוצה אבל קוצה אותם בחרבה אין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין יתים ביד ובקוטב אבל כותש הוא ומכניס לבודייה רבי שמעון אומר אף שוחן הוא בבית הבד ומכניס לבודייה:

ר"ש מסכת שביעית פרק ח משנה ו

לבודייה - כעין עריבה וכולה מתני' דדיש בתורת כהנים מדכתיב (ויקרא כה) לא תבצור כדרך הובצורין מכאן אתה אומר תאנה של שביעית אין קוצצין אותה במקוצה וכולה מתני' מייתת התם וכל מה דאסרינן הכא היינו מן המשומר אבל מן המופקר שרי כי אורחיה כדמוכת בירושל' (ה"ו) את ספיח קצירך לא תקצור (שם) הא קצירה

3. ירושלמי - תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ח הלכה ו

מתני' תאנים של שביעית אין קוצין אותה במקוצה אבל קוצה הוא בחרבה ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין יתים ביד ובקוטב אבל כותש ומכניס לבודייה: גמ' כתיב (ויקרא כה ה) ואת ספיח קצירך לא תקצור הא קצירה כנגד הקוצרים לא אמר ר' לא אם אינו ענין לספיחי איסור תניהו ענין לספיחי החרב אמר רבי מאיר אסור [ויקרא כה ה] את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נויך לא תבצור מן המשומר בארץ אין אתה בוצר אבל בוצר את מן המופקר לא תבצור כדרך הובצרים מיכן אמר רבי תאנים של שביעית אין קוצצין אותן במקוצה אבל קוצה הוא בחרבה אין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין יתים ביד

4. בבלי - יבמות (קכב, א) עובד ככבים שהיה מוכר ושם רש"י ותו"ד"ה של עזיקה
5. פירוש הרמב"ן על התורה ויקרא כה, ה ד"ה את ספיח.
6. הרמב"ם פרק ד הל' א והל' כב. שם לב במה נחלקו הרמב"ן והרמב"ם
7. סיכום כל השיטות בענין עיין כאן בצלום.

חרישה נטיעה זריעה

1. האם מלאכות אלו אסורות מדאורייתא?
2. ראה במקרא האם נטיעה כתובה בתורה? האם נטיעה זריעה זו אותה מלאכה?
3. האם מלאכות אלו הן מלאכות קרקע או אילן?

מקורות

1. מקרא - ויקרא כה פסוק ד
2. ירושלמי - (וילנא) מסכת כלאים פרק ח הלכה א

ועוד מן הדא דתנין שביעית אית לך מימר שביעית דרבי עקיבה. פתר לה שביעית דרבי לעזר דרבי לעזר אמר לוקין על החרישה בשביעית. רבי יוחנן אמר אין לוקין על החרישה בשביעית. מה טעם דרבי לעזר [ויקרא כה ב] ושבתה הארץ שבת לה' כלל. שדך לא תורע וכרמך לא תזמר פרט. הורע והזמר בכלל היו ופרט יצאו להקיש אליהו ולומר לך מה זרע וזמר מיוחד שהן עבודה בארץ ובאילן אף כל דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד לה רבי יוחנן שני דברים הן ושני דברים יצאו מן הכלל [אין] חולקין. ולית ליה לרבי לעזר חולקין אית ליה לחלוק אינן חולקין הא ללמד מלמדין. ולית ליה לרבי יוחנן מלמדין. שנייא היא שהכלל בעשה ופרט בלא תעשה אין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה. על דעתיה דרבי יוחנן ניחא מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות. על דעתיה דרבי לעזר מהו לחפור בה בורות שיחין ומערות. כגם שאין מלמדין לענין איסור כך לענין היתר לא ילמדו. א"ר בא קרית'ניינא טעם דרבי יוחנן [שם ג] עש שנים תורע שדך לא בשביעית ועש

3. בבלי - מועד קטן (ב, ב) רבא אמר - סוף בעמי ושם רש"י ד"ה כל הנני.
4. הרמב"ם הל' שמיטה ויובל הל' א - ד שם לב האם יש סתירה ברמב"ם?
5. סיכום והלכה למעשה - בצלום.

מהות וגדרי המלאכה

1. עיין ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קלה המצוה הקל"ה היא שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו ית' (תשא לד) בחריש ובקציר תשבות. וכבר נכפל הצווי הזה פעמים ואמר (פי בהר ד) שבת שבתון יהיה לארץ. וכבר קדם לנו (מ"ע צ ולק"י קסה וש"י) אמרם האי שבתון עשה הוא. ואמר יתעלה גם כן (ר"פ בהר) ושבתה הארץ שבת ליי. וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן במסכת שביעית. ואין חובתה מן התורה אלא בארץ ישראל:
2. עיין הרמב"ם הל' שמיטה פרק א הל' א והשווה את דבריו למניין המצוות כפי המודפס כאן לפני הל' א.
3. עיין מנחת חינוך מצוה שכו

עובדים ג"כ על ש"ק אבל בשאג דברים אינו בכלל ש"ק וזריעה משמע זריעה דוק ולא השרשה א"כ לא קאי כלל"העשה דש"ק רק על זריעה וזריעה ולא השרש' ויש לפלפל הרבה בסוגיא דר"ה ואכ"מ. ונוהגת מצוה זו בכל אישי ישראל, ובאיזה מקום נוהג יתבאר א"ה במצוה שכ"ח שם כתבו הרה"מ ודיונו לכ"ד כלאו שיש בו מלקות חוץ מה שעובר בעשה כנ"ל:

ויש לחקור אי נימא דאין איסור וזריעה בתום שביעית אפשר מותר לזרוע מן התורה עד ר"ה ששהארש בשביעית מ"מ הל' כמו שבת וי"ט דמותר לעשות מלאכה עד השניכה אף שהמלאכה נעשית בשבת פותקין מים כו' כמ"ש לעיל פרשת אמור. או אפשר כיון דכבר כ' דמצווים אנחנו על שביחת קרקעות בשמיטה וכו"ג בשבת אסור לב"ש משום ש"כ כמבואר בשבת דף י"ח ה"ו אסור השרשה בשמיט' מחמת שביחת קרקע. או אפשר דש"ק דאסרה תורה היינו או דמפורש בקרא כגון זריעה וזריעה

עבודות הצמחים והקרקע בשמיטה

א. אמרה תורה: "ובשנה השביעית שבת שבתן ירידה לארץ שבת ליה, שרף לא חורף וברמך לא חמורה. את פסח קצירך לא תקצור ואת ענבי גורך לא תבצר" (ויקרא כה ד-ה). נמצאנו למל"ם שבשנת שמיטה אסורות מן החמרה ארבע ממלאכות השרה: וריעת תבואה ושאר גידולי שדה, קצירתם, ומירת גפן ובצירתה, והעשה מלאכות אלו בשמיטה לקף. כמו כן אסור מן החמרה לחרוש:

1. מער קטן ב ע"ב: רבא אמר... אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא דחוב (ויקרא כה, ד-ה) וכשה השביעית שבת שבתן יהיה לארץ שבת ליה, שרף לא חורף וברמך לא חמרה. את פסח קצירך לא תקצור ואת ענבי גורך לא תבצר. אך צ"ע שבסיק ל כתב שמחמ"ס פ"א דרבנן, או צ"ע שבסיק ל כתב שמחמ"ס פ"א הל' א-א.
2. רמב"ם הלכות שמיטה פ"א הל' א-א. אמר ר' יוחנן בשם ר' יוחנן ב"ר אבון... אמר ר' יוחנן בשם ר' יוחנן ב"ר אבון... אמר ר' יוחנן בשם ר' יוחנן ב"ר אבון...

כתב החמ"ס סי' כה ס"ק ל' וסי' כו ס"ק א'. שחורש חורף ואפילו ע"י מכנה חיוב מן החמרה ומשם ששניו במלאכה חושב למלאכה דרבנן רק כששניו במלאכה עצמה, אבל כששניו רק בחמרה המלאכה לאיסור כל שחושב גיור ודילה שח"כ. ובהפלת המכונה נחשבת לא הפועלת שח"כ. לגייר ודילה, ועוד כיון שזוהי המלאכה נחשב הכל למעשה האדם לגבי איסור קצירת כהב בסי' י' ס"ק ג', שהאיסור הוא המתנה ב' כרדן בעלים ואפילו ע"י קוף אסור וי"ש ע"י מכונה.

על החרישה, הפסק הרמב"ם פ"א הל' שאין לקיים, אך חולקו הארונים ואחרונים אם חרישה אסורה מן החמרה או מדרבנן, ויש ראש השנה ב ע"א ד"ה לשימטין. ה"ש פ"ב משנה ב, הוסיף סוכה ב ע"ב ד"ה באוקא, גיטין פ"ד ע"ב ד"ה גטיבת, ומתירין ב ע"א ד"ה משכן, הרמב"ם שנתו ב' א, והרמב"ם מ"א ב ע"ב ד"ה, כתבו שחרישה בשביעית מן החמרה, ולמה מוטתה בשביעית שאסרה בה חרישה מפקסין או מלאכה למשה מצי, כדאיתא במ"א ג ע"ב. בחידושי הרמב"ם למכור כ"א, משמע שחרישה אסורה רק מדרבנן וצ"ע בדעת הרמב"ם חולקו האחרונים על משום דבהלכה ד כתב שאין לקיים על

בשביעית וחזן כו' פפורש ד"ר ואין חולק, ועי' רש"י, כ' דרשנו שבחזן י"י' לארץ אם כן כל הריגים ושביעית בחמור וחזן גבי שביעית שחמרה-בשמיטה ואם אסור-עשה מלאכה בשנה שו' עובר וכו'. והמכיר לעיניו ונדומה. וקצת צריך עיון שיל"ם ב"ם ד"ן זה פפורש אך וראי הלכה היא כן באין חולק.

והנה הוב' המכיר ב' לעיל פ' משמשים ד"ר מצוה זו ו' שחמ"א קשור עם העשה דעם ואח"כ כתב דחזן מכיר ובמקום אם כן העשה זו ו' כ' חזן מכיר ובמקום ובשנת שמיטה ששביעית בלא העשה גם כן ודעה... ח"י הרמב"ם דכל זה דמסור עשה שח"כ נשים פטורות אינו רק במצוה לנטות חפלין וצ"ע ונדמה אבל מצוה מילה אינו בנפול אינו בכלל זה וגם נשים חייבות ע"כ צ"ע. מישהו אומר ואלו אותם אם כן גבי שביעית בחמור דגם כן אין המצוה בנופ' רק מצוה על בחמור ע"כ נשים חייבות ולא ה"ל בכלל משמ"ג ע"כ, ה"ל לפס"ש דעשה המצוה הארץ הוא כמו שביעית בחמור ומצויה אחת על שביעית הארץ א"כ אין המצוה בנופ' ונשים ג"כ מצויה על העשה כמו אנשים דאינו בכלל משמ"ג נ"ל ברור.

הלכה ד

בערב חזן שביעית, ומבוארת עד מהי מותר לטעת אילנות ומוטונים אחרת באדמה כדי שתשריש ותצמיח את הארץ. **ע"כ רמב"ם הלכות שביעית פ"א הל' א-א, ורמב"ם הלכות שביעית פ"א הל' א-א, ורמב"ם הלכות שביעית פ"א הל' א-א, ורמב"ם הלכות שביעית פ"א הל' א-א.**

כ"ט ט"ז

ב"ט ט"ז הל' א-א. אמר ר' יוחנן בשם ר' יוחנן ב"ר אבון... אמר ר' יוחנן בשם ר' יוחנן ב"ר אבון... אמר ר' יוחנן בשם ר' יוחנן ב"ר אבון...

חקירת

ו' הל' יבואר טעם האיסור לנטות ולהכריז ולהרכיב בערב שביעית, ונקיים לבאר את גוף האיסור על פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.

יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן. יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.

יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן. יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.

יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן. יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.

יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן. יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.

יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן. יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.

יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן. יש אומרים שאין פועלת הנוסחה בשביעית עצמה, שיש בו מחלוקת ראשונים. אם הוא מן החמרה או מדרבנן.